

Наталія ЛЕБЕДЕНКО
кандидат філологічних наук
доцент кафедри радіомовлення і телебачення
факультету журналістики
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3599-3914>
e-mail: myhajlychenko@ukr.net

УКРАЇНСЬКІ ОЙКОНІМИ НА -ЕЦЬ, -ИЦЯ З ОДНАКОВИМИ ЕТИМОНАМИ

Зазначено, що українська ойконімія – це джерело вивчення лексичної системи української мови, а також способу мислення й уявлень українського народу; це писемні свідчення української історії, традиції, а також один із визначальних чинників української національної ідентичності. Відзначено, що значні досягнення в дослідженні українських назв населених пунктів у двох аспектах (регіональному та формантному) вже дали певні результати у вивченні психології називання українських поселень.

Проаналізовано українські ойконіми із формантами **-ець, -иця**, що належать до давніх топонімів. Об'єктом дослідження обрано назви населених пунктів на **-ець, -иця** з омонімними коренями, а предметом – лексико-семантичні групи цих онімів. Зауважено, що суфікси **-ець** та **-иця** належать до праслов'янських морфем, вони виконували у праслов'янській і виконують у сучасній українській літературній мові ті самі функції як на апелятивному рівні, так і на рівні ойконімії, однак за допомогою суфікса **-иця**, на відміну від форманта **-ець**, сформовано групу найменувань жіночого роду. Тому метою статті обрано визначити, чи пов'язане називання поселень із формантом **-иця** з відповідними поселеннями на **-ець**.

Виокремлено групи ойконімів із формантами **-ець, -иця** відповідно до їхнього походження: відгідронімні найменування (що походять від того самого гідроніма та різних гідронімів); відтопографічні ойконіми; назви, пов'язані між собою; демінутивні оніми.

Зазначено, що дослідження українських ойконімів із формантами **-ець, -иця** показало, що на рівні ойконімії рідко можна простежити зв'язок між відповідними ойконімами чоловічого та жіночого родів. Очевидно, вибір суфікса зумовлено родовою назвою водойми, біля якої було розташоване поселення, існуванням відповідного апелятива з певним формантом, а також впливом значного ареалу ойконімів із конкретним формантом у визначеному регіоні.

Ключові слова: ойконіми, формант **-ець**, формант **-иця**, відгідронімні ойконіми, відтопографічні ойконіми.

В українській ономастиці ойконімію досліджують у двох аспектах. Студії, присвячені аналізу назв поселень певної структурно-словотвірної моделі, називають ареальними, а праці, у яких розглядають усі географічні найменування визначеного регіону,

іменують регіональними. Українське мовознавство має вже чималий доробок із регіональної ойконімії: Дмитра Бучка (Бучко, 1990), Святослави Вербич (Вербич, 2019), Інни Волянук (Волянук, 2009), Миколи Габорака (Габорак, 1999), Кирила Галаса (Галас, 1960), Ірини Гонци (Гонца, 2006), Любові Дикої (Дика, 2009), Олександра Іваненка (Іваненко, 2006), Юрія Карпенка (Карпенко, 1964, 1973), Віри Котович (Котович, 2007), Анни Лисенко (Лисенко, 2009), Валерія Лободи (Лобода, 1976), Маргарити Надутенко (2015), Євгенії Посацької-Черняхівської (Черняхівська, 1960), Ярослава Пури (Пура, 1990), Михайла Худаша (Худаш, 2004), Віктора Шульгача (Шульгач, 2001), Василя Яція (Яцій, 2009) та ін. Лінгвокультурологічний аспект дослідження ойконімії представлено працями Віри Котович (Котович, 2020; Котович, 2021).

Інший аспект дослідження ойконімії – ареальний – спрямовано на детальне вивчення назв поселень певної структурно-словотвірної моделі. Маємо дослідження найбільших типів українських ойконімів у цьому аспекті. Українські географічні назви на **-ичі** дослідив Олег Купчинський (Купчинський, 1981), на **-івці, -инці** – Дмитро Бучко (Бучко, 1972), на **-ів, -ин** – Зоряна Купчинська (Купчинська, 1993), на **-ї(ь)** – Любов Радьо (Радьо, 2004), на **-ани (-яни)** – Інна Царалунга (Царалунга, 2007). Українські ойконіми із формантами **-ець, -иця** стали об'єктом наукового дослідження «Структурно-семантичні типи українських ойконімів із формантами **-ець, -иця**» (Михайличенко, 2011). Дисертацію присвячено структурно-семантичному та стратиграфічному аналізу українських ойконімів. Проте у праці окремо не зосереджено уваги на ойконімах з однаковими основами та коренями, які виявлено як у межах одного, так і різних регіонів. Зважаючи на однакові функції зазначених суфіксів, об'єктом мого зацікавлення стали оніми на **-ець, -иця** з тими самими етимонами, у яких, можливо, закладені гендерні уявлення носіїв мови, з огляду на творення онімів чоловічого та жіночого родів¹.

Ойконімія – один із найважливіших пластів лексичної системи мови, що відображає уявлення її носіїв, їхній спосіб мислення, світосприйняття. Мета статті – проаналізувати походження українських ойконімів на **-ець, -иця** з омоніmnими основами, зафіксованими в межах регіону, та з'ясувати, чи існує взаємозв'язок між творенням онімів на **-иця і -ець**.

Для цього використано такі методи дослідження: описово-аналітичний (для визначення структурно-семантичних особливостей ойконімів), етимологічний (для з'ясування походження онімів), словотвірний (для визначення твірних основ назв), формальний (у процесі збору, відбору та систематизації фактичного матеріалу).

Суфікси **-ець** та **-иця** належать до праслов'янських морфем. Наявність цих формантів у структурі загальних і власних назв свідчить про їхню архаїчність. Виникнення суфікса **-ець** відбувалося за такою схемою: **-ik + o > -ьсь > -ьц-ь > -ець** (Кровицька, 2002, с. 81). На апелятивному рівні суфікс **-ець** виконує низку словотвірних функцій: 1) утворення назв осіб чоловічої статі за місцем проживання, національністю, професією, внутрішніми та зовнішніми рисами (*мудрець*); 2) творення назв предметів за матеріалом, якістю, призначенням (*холодець*); 3) утворення демінутивних іменників (*корінець*); 4) утворення локальних понять (*дитинець*). Суфікс **-ець** належить до архаїчних формантів слов'янської гідронімії, у якій виконує здебільша демінутивну функцію: р. *Ворсклець* < р. *Ворскла*. На рівні ойконімії зазначений формант має: 1) демінутивне

¹ Пишучи про ойконіми на **-ець, -иця** з однаковими коренями й основами, беру до уваги і варіант форманта **-иця – -ниця**.

значення (*Ватинець* < *Ватин*); 2) субстантивне (*Роковець* < *роковий*); 3) нейтральне – утворюючи найменування через метонімії (лексико-семантичним способом) від назв розташованих поряд річок, потоків (*Іржавець*) та суфіксальних топографічних апелятивів (*Вишнівець*).

Суфікс **-иц(я)** виник із праслов'янського ***-ika > *-ica** (*czernica*) (Mańczak, 1975, с. 135). Він був продуктивним у праслов'янський період і залишився таким у сучасній українській мові. Цей формант, як і суфікс **-ець**, виконує дериваційні функції, утворюючи: 1) демінутивні деривати (*сестриця*); 2) назви предметів (*дзвіниця*); 3) локальні поняття (*копальниця*); 4) назви рослин, тварин (*боровниця*); 5) назви хвороб (*пропасниця*). На відміну від форманта **-ець**, **-иця** може утворювати назви осіб жіночої від відповідних назв осіб чоловічої статі (*грішниця*). Формант **-иця** належить до спільнослов'янських гідронімічних формантів і широко поширений на всіх слов'янських територіях. Про продуктивність таких гідронімів свідчать давні форми *Віслиця* від *Вісла*, *Вислиця* в басейні Прип'яті із притокою *Вісла*. Поширений цей формант на землях раннього слов'янського заселення. У праслов'янській мові продуктивність гідронімічних суфіксів **-ес** та **-іса** була високою. Окремі слов'янські мови її втрачали, проте активність суфіксів і темпи втрати були нерівномірними. Формант **-іса** в гідронімії краще зберіг свої позиції, порівняно з маскулінізованою формою **-ес**. Пояснити це можна залежністю гідроніма від номенклатурного слова *річка*. На рівні ойконімії формант **-иця** також виконує низку словотвірних функцій: 1) демінутивну (*Верениця* < *Верени*); 2) субстантивну (*Горбовиця*); 3) структурну – нерідко назви поселень утворюються за допомогою онімізації (*Митниця*) та трансонімізації назв водойм (*Баговиця*).

Упродовж X – на початку XXI ст. на території України було зафіксовано 994 ойконіми на **-ець** та 1 191 – на **-иця** (Михайличенко, 2011). Фемінізована форма в ойконімії виявилася продуктивнішою. Пов'язати це можна з тим, що більшість онімів походить від однойменних назв водойм, структура яких уже містить цей формант на рівні гідронімії, причому формант **-иця** співвідноситься з родовою назвою жіночого роду *річка*. Наявність маскулінізованої форми на **-ець** у назвах водойм свідчить про співвіднесеність із родовими назвами чоловічого роду *потік*, *струмок* тощо.

Виокремивши ойконіми з формантами **-ець**, **-иця** в межах однієї області, виділяю такі групи за походженням:

1) відгідроніміні назви на **-ець**, **-иця**. Серед них виявлено такі, що походять від різних гідронімів, і назви, пов'язані з тим самим гідронімом. До найменувань, що походять від різних гідронімів, належать:

Бистрець (2005, Верховинський р-н І-Ф; XV ст.)², походить від назви потоку *Бистрець* (СГУ, с. 48). У межах однієї області є два поселення на **-иця**: 1) **Бистриця** (1946, Надвірнянський р-н Стн., до 1946 р. – Рафайлова); 2) **Бистриця** (1946, Богородчанський р-н Стн.)³. Ці ойконіми походять від назв річок *Бистриця-Надвірнянська* та *Бистриця-Солотвинська* (СГУ, с. 50). Відповідно до аналізу походження ойконімів *Бистрець* і *Бистриця*, обидва мають відгідронімічне походження, причому ойконім *Бистрець* пов'язаний із чоловічою родовою назвою (*потік*), а *Бистриця* – жіночою (*річка*).

² Подаю останню й першу фіксації найменування та географію назви без зазначення джерел, з огляду на обмежений обсяг статті.

³ Для аналізу залучено лише ойконіми, зафіксовані в межах однієї області. Поселення з такими самими назвами в інших областях і регіонах України не взято до уваги.

Засвідчено низку ойконімів **Грабовець** на території України. Жіноча назва з формантом **-ниця** – **Гравівниця** є у Львівській обл., де зафіксовано й відповідні чоловічі: 1) (2005, Кам'янка-Бузький р-н Льв.; 1473); 2) (1890); 3) (1946, Куликівський р-н Льв.); 4) (2005; XVI ст.); 5) (2005, Стрийський р-н Льв.; 1448). Походження цих ойконімів пов'язане з гідронімом **Грабовець** (СГУ, с. 152). Відповідно – **Гравівниця** (2005, Старосамбірський р-н Льв.; 1498); **Гравівниця Верхня** (2005, Воловецький р-н Зк.; 1946); **Гравівниця Нижня** (1946, Свалявська округа Зк.). Від гідроніма **Гравівниця** у с. Верхня Гравівниця Зк. (СГУ, с. 152). Існує версія походження ойконіма від апеллятива **грабовець** < **грабовий** (Яцій, 2006, с. 48).

Відома ще одна пара ойконімів на **-ець/-ниця**: **Кобилець** (1890, ст-тво Тухля) – **Кобильниця** (1576–1586, Руське в-во). Назви походять від гідронімів **Кобилець** (Яцій, 2006, с. 48) і **Кобильниця** (СГУ, с. 256, 257).

Сокилець (2005, Бучацький р-н Тр.; V–VII ст.) – **Соколиця** (1946, Бережанський р-н Тр.). Найвірогідніше, це – відгідронімні назви. Засвідчено відповідні гідроніми **Соколець** у Чернівецькій, Львівській, Житомирській обл. (СГУ, с. 515). Віра Котович вважає, що ойконім **Соколиця** походить від гідроніма **Соколиця** (Котович, 2007, с. 122).

Засвідчено низку ойконімів на **-ець, -иця** на території України з основою **студен-**. Зокрема, чотири ойконіми на **-ець** та сім на **-иця**. Всі вони відгідронімні: **Студенець** (1946, Перемишлянський р-н Льв.). Ойконім походить від гідроніма **Студенець** (СГУ, с. 535) < діал. **студенець** «джерело»; **Студенець** (суч. **Велика Севастянівка**) (2005, Канівський р-н Чрк.; V–VII ст.). Способом трансонімізації – від назви р. **Студенець** (1585); **Студенець** (2005, Городнянський р-н Чрг.); **Студинець** (1971, Івано-Франківський р-н І-Ф; 1460); від гідроніма **Студенець** (СГУ, с. 535). Дехто з дослідників вважає, що це відапеллятивне утворення від іменника **студенець** (Яцій, 2006, с. 49), порівняйте рос. **студенец** «джерело, криничка, колодязь». **Студениця** (згодом – **Затоплене**) (1629, Кам'янецький п-т; V–VII ст.). Способом трансонімізації – від гідроніма **Студениця** (СГУ, с. 536); **Студениця** (1946, Староушицький р-н К-П; 1431); **Студениця** (2005, Тиврівський р-н Вн.; 1946). Семантично від гідроніма **Студениця** в цьому поселенні (СГУ, с. 536); **Студениця** (1946, Любешівський р-н Вл.). Способом метонімічного переосмислення від гідроніма **Студениця** (СГУ, с. 536); **Студениця** (1946, Коростишівський р-н Жт.; X ст.). Від гідроніма **Студениця** (СГУ, с. 536); **Студениця** (1946, Камінь-Каширський р-н Вл.); **Студениця Нова** (1583, Поділля). Від гідроніма **Студениця** в цьому населеному пункті (СГУ, с. 536).

На території України зафіксовано 27 ойконімів **Тростянець**. Лише два з них мають відповідники **Тростяниця** в Закарпатській і Волинській обл.: **Тростянець** (2005, Рахівський р-н Зк.; 1974). Від назв однойменних потоків, що в Тячівському та Рахівському р-нах цієї області (СГУ, с. 572); **Тростянець** (2005, Ківерцівський р-н Вл.; 1570). Відповідно: **Тростяниця** (2005, Мукачівський р-н Зк.; 1946); **Тростяниця** (2005, Малинський р-н Жт.; X ст.). Порівняйте гідронім **Тростяниця** (СГУ, с. 573).

Ойконіми **Ясенець** засвідчені в Житомирській, Рівненській, Волинській обл. (5 од.), що походять від гідронімів. Усього один ойконім **Ясенець** відомий на Львівщині у XVI ст.: **Ясенець** (1502, Самбірський п-т). Ойконімів **Ясениця** на Львівщині відомо кілька: **Ясениця** (тепер – **Ясінка Масьова**; 1946, Турківський р-н Др.; 1448); **Ясениця** (1946, Кам'янка-Бузький р-н Льв.; 1503); **Ясениця** (1447, на р. Блозва у Самбірському п-ті); **Ясениця-Замкова** (2005, Старосамбірський р-н Льв.; до 1539 р. – Ясениця, XV ст.); **Ясениця-Сільна** (2005, Дрогобицький р-н Льв.; 1459); **Ясениця Сульчинська** (1890, ст-тво Добромилів). Порівняйте гідроніми **Ясениця** (СГУ, с. 638).

До ойконімів, пов'язаних із тим самим гідронімом, належать:

Раставець (Житомирський п-т; 1071, на р. Раставиці). **Раставиця (Беліловка)** (раніше – **Війтівиці**) (2005, Ружинський р-н Жт.; 1536). Ці ойконіми походять від назви р. **Раставиця** (СГУ, с. 474).

Тисовець (Пишонець) (2005, Сколівський р-н Льв.; 1825) – **Тисовиця** (2005, Старо-самбірський р-н Льв.; 1558). Від гідроніма **Тисовець** (СГУ, с. 564).

Яровець (перша половина XVII ст., Кременецький п-т) – **Яровиця** (перша половина XVII ст., Кременецький п-т; 1322). Способом трансонімізації від гідроніма **Яровиця** (СГУ, с. 637).

2) відтопографічні ойконіми на -ець, -иця:

У Рівненському р-ні недалеко одне від одного (приблизно 50–60 км) зафіксовано ойконіми **Бродець** (2005, Дубровицький р-н Рв.; 1596) і **Бродниця** (2005, Зарічненський р-н Рв.; 1322). В основах ойконімів іменник *брід* ‘мілке місце річки, озера або ставка, в якому можна переходити або переїжджати на інший бік’ (СУМ-1, с. 237), порівняй *бродець* ‘малий брід’, *бродник* ‘мала затока в морі, яку можна перейти вбхід’ (Мурзаєв, 1984, с. 95).

Пару ойконімів із формантами *-ець, -иця* засвідчено у Львівській обл.: **Глинець** (д. н. – **Ляшки**, 2005, Яворівський р-н Льв.; 1946) і **Глиниця** (1968, Яворівський п-т). Очевидно, це семантичні утворення від апелятивів *глинець* ‘алюміній’; *глина* < псл. *glina* < **gleina* (з суф. *-na* < **-nā* і коренем тим самим, що і в словах *глей, глист*)’ (ЕСУМ-1, с. 524–525) та *глинниця* ‘місце добування глини; невеликий кар’єр або яма’ (Мурзаєв, 1984, с. 144).

Лукавець (2005, Бродівський р-н Льв.; 1483); **Лукавець** (1849, Буковинський округ; 1848) – **Лукавиця** (2005, Самбірський р-н Льв.; XIV ст.); **Лукавиця** (ц. Жовква, 1785–1788; XVI ст.); **Лукавиця** (1441, Бібрка); **Лукавиця Вижня** (2005, Стрийський р-н Льв.; 1785–1788); **Лукавиця Нижня** (2005, Стрийський р-н Льв.; 1785–1788). Гідронім **Лукавець** зафіксовано лише в Івано-Франківській обл. (СГУ, с. 329), а **Лукавиця** з відповідним населеним пунктом – у Київській: **Лукавиця** (тепер – **Обухів**) (1781, при р. Лукавиці, Обухівський р-н Кв.). Ойконіми **Лукавиця** у Львівській обл. давніші, ніж **Луковець**. Тому пов'язуємо їхнє походження з топографічними апелятивами, порівняй: *лука* ‘рівна місцевість, вкрита трав'янистою рослинністю’; ‘дугоподібний вигин річки або берега річки, моря’ (СУМ-4, с. 553).

Луковець Горішній (до 1960 р.) (1428, Вижницький р-н Чрв.), **Луковець Долішній** (до 1960 р.) (1428, Вижницький р-н Чрв.) – **Луковиця** (1946, Чернівецький р-н Чрв.; XV ст.); **Луковиця** (2005, Герцаївський р-н Чрв.; XVIII ст.). Очевидно, названі найменування пов'язані з апелятивом *лука* ‘рівна місцевість, вкрита трав'янистою рослинністю’; ‘дугоподібний вигин русла річки або берега річки, моря’ (СУМ-4, с. 553).

Озерець (1570, Луцький п-т) – **Озерниця** (1543, належало до Ковеля). Відтопографічні найменування: порівняйте *озерний* < *озеро*; *озерець* ‘заросле озеро; мокра заболочена низина в полі з заростями’ (Черепанова, 1984, с. 147).

Олесець (1553, біля с. Гридковичі) – **Олес(ш)ниця** (1431, Львівська земля) < від апелятива, порівняйте *олешник* ‘вільховий ліс’ (Черепанова, 1984, с. 149).

Осовець (1946, Кам'янка-Бузький р-н Льв.; 1890) – **Осовиця** (2005, Золочівський р-н Льв.; 1375). Не можна назву **Осовиця** пов'язувати з **Осовець** через її раніші засвідчення в пам'ятках. Тому доцільно походження цих назв вбачати або від апелятива *осови* ‘осиковий’ (Аркушин, 2000, с. 17), або від назви поселення **Осова** (Великомостівський

р-н Льв.), проте перші свідчення про нього належать до 1581 р., а *Осовиця*, за моїми фіксаціями, давніша.

Торговець (1946, Дубов'язівський р-н См.) – *Торговиця* (2005, Конотопський р-н См.; 1973). Очевидно, це відапелятивні назви. Порівняйте *торговець* ‘той, хто займається приватною торгівлею як професією; крамар’ (СУМ-10, с. 202), укр. діал. *торговиця* ‘торгівля, базар, ринкова площа’ (ЕСУМ-5, с. 603).

3) ойконіми на -ець, -иця, пов'язані за походженням:

У Закарпатській обл. зафіксовано ойконіми *Воловець* (2005, Воловецький р-н Зк.; XV ст.) та *Воловиця* (2005, Іршавський р-н Зк.; 1946). Перше найменування пов'язую з назвою потічка *Волівчик* (СГУ, с. 119), що первісно міг збігатися з назвою поселення. Походження ойконіма *Воловиця* простежити важче, адже не зафіксовано відповідного гідроніма. Існує ойконім із відповідною основою: порівняйте *Волове* (Воловська округа Зк.). Отож, можна припустити, що назва *Воловиця* виникла як назва жіночого роду до відповідного *Воловець* (причому пізніша).

Гостинець (1968, Самбірський р-н Льв.) – *Гостинниця* (1946, Самбірський р-н Др.). Ойконім *Гостинець* виник морфологічним способом від діал. *гостинець* ‘великий битий шлях; шосе’ (СУМ-2, с. 143). А назву *Гостинниця* пов'язую з ойконімом *Гостинець*, до того ж відповідні найменування відомі ще з XIV–XV ст.

4) демінутивні назви:

Хоровець (2005, Славутський р-н Хм.; 1623) – *Хоровиця* (2005, Славутський р-н Хм.; 1946). Суфіксальним способом від найменування *Хорови* (Вижицький р-н Чрв.), порівняйте населений пункт *Хорів* (Перемишль). У XVII–XVIII ст. існувало ще по одному ойконіму *Хоровець* і *Хорвиця*.

Форманти **-ець, -иця** належать до давніх праслов'янських морфем. За допомогою цих суфіксів формувалася архаїчна апелятивна лексика, зокрема локальні поняття, назви предметів, осіб, демінутивні одиниці. Наявність формантів **-ець, -иця** у структурі назв населених пунктів України свідчить про їхню давність, адже більшість із них відгідронімного походження (гідроніми – найархаїчніший пласт топонімії), а також відапелятивного, зокрема другу велику групу ойконімів на **-ець, -иця** утворено семантичним способом від топографічних апелятивів, що давали поселенню якісну характеристику.

Проаналізувавши походження українських ойконімів із формантами **-ець, -иця** з однаковими основами та коренями, вдалося з'ясувати, що гендерну зумовленість називання поселень на рівні ойконімії шукати не варто. Адже більшість назв з омонімними коренями відгідронімні, причому розрізнення форм чоловічого та жіночого родів назв водойм спостережено на рівні гідронімії за родовими назвами. Цікаво, що носії мови водойму, більшу за розміром, яка є джерелом для виокремлення з неї інших водойм, джерелом іншої водойми, називають жіночою формою (*ріка*), а менші за розміром водойми, які витікають із ріки, – чоловічими (*потік, струмок*). Друга частина назв – відапелятивні, мотивовані топографічними назвами. Зауважено, що топографічні апелятиви чоловічого роду – це здебільша зменшено-пестливі форми (*озерець, олесець, бродець*), а жіночі – локальні поняття (*олешниця, озерниця, торговиця*).

Перспективи подальших досліджень української ойконімії в тому, щоби глибоко дослідити етимологію назв населених пунктів для одержання системних висновків про давні традиції, побут та звичаї, а також гендерні уявлення носіїв української мови. Висновки такого дослідження допоможуть виявити унікальні риси української мови як головного чинника української національної ідентичності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Аркушин, Г. (2000). *Словник західнополіських говірок: у 2 т. (Т. 2: О–Я)*. Луцьк.
- СУМ-1:** Білодід, І. К. (гол. ред.). (1970). *Словник української мови: в 11 т. (Т. 1: А–В)*. Київ: Наукова думка.
- СУМ-2:** Білодід, І. К. (гол. ред.). (1971). *Словник української мови: в 11 т. (Т. 2: Г–Ж)*. Київ: Наукова думка.
- СУМ-4:** Білодід, І. К. (гол. ред.). (1973). *Словник української мови: в 11 т. (Т. 4: І–М)*. Київ: Наукова думка.
- СУМ-5:** Білодід, І. К. (гол. ред.). (1974). *Словник української мови: в 11 т. (Т. 5: Н–О)*. Київ: Наукова думка.
- СУМ-10:** Білодід, І. К. (гол. ред.). (1979). *Словник української мови: в 11 т. (Т. 10: Т–Ф)*. Київ: Наукова думка.
- Бучко, Д. Г. (1972). *Украинские топонимы на -івці, -инці* [автореф. дис. ... канд. філол. наук, Львовський державний університет ім. І. Франко]. Львов.
- Бучко, Д. Г. (1990). *Походження назв населених пунктів Покуття*. Львів: Світ.
- Вербич, С. О. (2019). *Назви поселень Чернівецьчини. Історико-етимологічний словник*. Чернівці: Букрек.
- Волянюк, І. О. (2009). *Становлення і розвиток ойконімії Північної Тернопільщини ХІІ–ХХ ст.* [дис. ... канд. філол. наук; Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка]. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/20179/1/%D0%86.%20%D0%9E.%20%D0%92%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf>
- Габорак, М. М. (1999). *Семантико-словотвірні типи ойконімів Прикарпаття (ХІІ–ХХ ст.)* [дис. ... канд. філол. наук; Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника]. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/publ/REF-0000258561>
- Галас, К. І. (1960). *Топонимика Закарпатской области (названия населенных пунктов)* [дис. ... канд. філол. наук]. Ужгород.
- Гонца, І. С. (2006). *Ойконімія Черкащини* [дис. ... канд. філол. наук, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини]. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/5132/1/Avtoreferat_Hontsa_I_S..PDF
- Дика, Л. Л. (2009). *Ойконімія Східного Поділля (ХІV–ХХ ст.)* [дис. ... канд. філол. наук, Тернопільський національний педагогічний університет]. Івано-Франківськ.
- Іваненко, О. В. (2006). *Походження назв населених пунктів Сумської області* [дис. ... канд. філол. наук; НАН України, Інститут української мови]. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.$)
- Карпенко, Ю. О. (1973). *Топонімія Буковини*. Київ: Наукова думка.
- Котович, В. (2007). *Ойконімія Опілля*. Івано-Франківськ.
- Котович, В. (2020). *Ойконімія України як лінгвокультурний феномен*. Дрогобич: Посвіт.
- Котович, В. (2021). *Назви міст України: лінгвокультурологічний словник*. Дрогобич: Посвіт.
- Кровицька, О. (2002). *Назви осіб в українській мовній традиції ХVІ–ХVІІІ ст. Семантика і словотвір*. Львів.

Купчинська, З. О. (1993). *Лексико-семантична і словотвірна структура географічних назв на -ин, -ів (територія України, Х–ХХ ст.)* [дис. ... канд. філол. наук; Львівський державний університет імені Івана Франка].

Купчинський, О. А. (1981). *Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень (географічні назви на -ичі)*. Київ: Наукова думка.

Лисенко, А. В. (2009). *Способи словотворення ойконімів Полтавської області. Студії з ономастики та етимології*. Київ: Довіра.

Лобода, В. (1976). *Топонімія Дніпро-Бузького межиріччя*. Київ: Вища школа.

ЕСУМ-1: Мельничук, О. С. (гол. ред.) (1982). *Етимологічний словник української мови: у 7 т. (Т. 1: А–Г)*. Київ: Наукова думка.

ЕСУМ-2: Мельничук, О. С. (гол. ред.) (1985). *Етимологічний словник української мови: у 7 т. (Т. 2: Д–Копці)*. Київ: Наукова думка.

ЕСУМ-3: Мельничук, О. С. (гол. ред.) (1989). *Етимологічний словник української мови: у 7 т. (Т. 3: Кора–М)*. Київ: Наукова думка.

ЕСУМ-5: Мельничук, О. С. (гол. ред.) (2006). *Етимологічний словник української мови: у 7 т. (Т. 5: Р–Т)*. Київ: Наукова думка.

Михайличенко, Н. Є. (2011). *Структурно-семантичні типи українських ойконімів із формантами -ець, -иця* [дис. ... канд. філол. наук; Львівський національний університет імені Івана Франка]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2011/11MNEOIF.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1

Надутенко, М. В. (2015). *Ойконімія Дніпропетровщини* [дис. ... канд. філол. наук; Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди]. Харків.

Пура, Я. О. (1990). *Походження назв населених пунктів Ровеницини*. Львів: Світ.

Радьо, Л. Н. (2004). *Ойконіми України на *-jъ, (*-ja, *-je) у Х–ХХ ст.* [дис. ... канд. філол. наук; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника]. Івано-Франківськ.

СГУ: *Словник гідронімів України*. (1979). Київ: Наукова думка.

Худаш, М. Л. (2004). *Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від відапелятивних антропонімів)*. Львів.

Царалунга, І. (2007). *Українські ойконіми на -ани (-яни)*. Хмельницький: Авіст.

Черепанова, Е. А. (1984). *Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья*. Суми: Издательство Сумского государственного университета.

Черняхівська, Є. М. (1960). *Словотворча структура топонімічних назв Львівщини. Питання українського мовознавства, 4*. Львів: Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка, 144–149.

Шульгач, В. П. (2001). *Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник*. Київ: Кий.

Яцій, В. О. (2015). *Ойконімія Івано-Франківської області: історико-етимологічний словник*. Київ: Наукова думка.

Mańczak, W. (1975). *Polska fonetyka i morfologia historyczna*. Warszawa: PWN.

REFERENCES

Arkushyn, H. (2000). *Slovník zakhidnopoliskyykh hovirok: u 2 t. (T. 2: O–Ia)*. Lutsk (in Ukrainian).

Bilodid, I. K. (Ed.). (1970). *Slovník ukraínskoi movy: v 11 t. (T. 1: A–V)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Bilodid, I. K. (Ed.). (1971). *Slovník ukraínskoi movy*: v 11 t. (T. 2: H–Zh). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Bilodid, I. K. (Ed.). (1973). *Slovník ukraínskoi movy*: v 11 t. (T. 4: I–M). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Bilodid, I. K. (Ed.). (1974). *Slovník ukraínskoi movy*: v 11 t. (T. 5: N–O). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Bilodid, I. K. (Ed.). (1979). *Slovník ukraínskoi movy*: v 11 t. (T. 10: T–F). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Buchko, D. G. (1972). *Ukrainskie toponimi na -ivtsi, -intsi* [Abstract of PhD thesis, Lvovskii gosudarstvennii universitet im. I. Franko]. Lvov (in Russian).

Buchko, D. H. (1990). *Pokhodzhennia nazv naselenykh punktiv Pokuttia*. Lviv: Svit (in Ukrainian).

Verbych, S. O. (2019). *Nazvy poselen Chernivechchyny. Istoryko-etymolohichni slovnyk*. Chernivtsi: Bukr (in Ukrainian).

Volianiuk, I. O. (2009). *Stanovlennia i rozvytok oikonimii Pivnichnoi Ternopilshchyny XII–XX st.* [PhD thesis; Ternopilskii natsionalnyi pedahohichniy universytet im. Volodymyra Hnatiuka]. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/20179/1/%D0%86.%20%D0%9E.%20%D0%92%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf> (in Ukrainian).

Haborak, M. M. (1999). *Semantyko-slovotvirni typy oikonimiv Prykarpattia (XII–XX st.)* [PhD thesis; Prykarpatskii universytet im. Vasylia Stefanyka]. <http://www.irbis-nbu.gov.ua/publ/REF-0000258561> (in Ukrainian).

Galas, K. I. (1960). *Toponimika Zakarpatskoi oblasti (nazvaniya naselennykh punktov)* [PhD thesis]. Uzhgorod (in Russian).

Hontsa, I. S. (2006). *Oikonimiiia Cherkashchyny* [PhD thesis; Umanskiy derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Pavla Tychyny]. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/5132/1/Avtoreferat_Hontsa_I_S..PDF (in Ukrainian).

Dyka, L. L. (2009). *Oikonimiiia Skhidnoho Podillia (XIV–XX st.)* [PhD thesis; Ternopilskii natsionalnyi pedahohichniy universytet]. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Ivanenko, O. V. (2006). *Pokhodzhennia nazv naselenykh punktiv Sumskoi oblasti* [PhD thesis; NAN Ukrainy, Instytut ukraínskoi movy]. [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.\\$](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.$) (in Ukrainian).

Karpenko, Yu. O. (1973). *Toponimiiia Bukovyny*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Kotovych, V. (2007). *Oikonimiiia Opillia*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Kotovych, V. (2020). *Oikonimiiia Ukrainy yak linhvokulturnyi fenomen*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Kotovych, V. (2021). *Nazvy mist Ukrainy: linhvokulturolohichni slovnyk*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Krovytska, O. (2002). *Nazvy osib v ukraínskii movnii tradytsii XVI–XVIII st. Semantyka i slovotvir*. Lviv (in Ukrainian).

Kupchynska, Z. O. (1993). *Leksyko-semantychna i slovotvirna struktura heohrafichnykh nazv na -yn, -iv (terytoriia Ukrainy, X–XX st.)* [PhD thesis; Lvivskiiy derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka] (in Ukrainian).

Kupchynskyi, O. A. (1981). *Naidavnishi slovianski toponimy Ukrainy yak dzherelo istoriko-heohrafichnykh doslidzhen (heohrafichni nazvy na -ychi)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Lysenko, A. V. (2009). *Sposoby slovtvorennia oikonimiv Poltavskoi oblasti. Studii z onomastyky ta etymolohii*. Kyiv: Dovira (in Ukrainian).

Loboda, V. (1976). *Toponimiia Dnipro-Buzkoho mezhyrichchia*. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukrainian).

Melnychuk, O. S. (Ed.). (1982). *Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. (T. 1: A–H)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Melnychuk, O. S. (Ed.). (1985). *Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. (T. 2: D–Koptsi)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Melnychuk, O. S. (Ed.). (1989). *Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. (T. 3: Kora–M)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Melnychuk, O. S. (Ed.). (2006). *Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. (T. 5: R–T)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Mykhailychenko, N. Ye. (2011). *Strukturno-semantychni typy ukrainskykh oikonimiv iz formantamy -ets, -ytsia* [PhD thesis; Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2011/11MNEOIF.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1 (in Ukrainian).

Nadutenko, M. V. (2015). *Oikonimiia Dnipropetrovshchyny* [PhD thesis; Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichniy universytet im. H. S. Skovorody]. Kharkiv (in Ukrainian).

Pura, Ya. O. (1990). *Pokhodzhennia nazv naselenykh punktiv Rovenshchyny*. Lviv: Svit (in Ukrainian).

Rado, L. N. (2004). *Oikonimy Ukrainy na *-jъ, (*-ja, *-je) u X–XX st.* [PhD thesis; Prykarpatskyi un-t im. Vasylia Stefanyka]. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Slovnyk hidronimiv Ukrainy. (1979). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Khudash, M. L. (2004). *Ukrainski karpatski i prykarpatski nazvy naselenykh punktiv (utvorennia vid vidapeliatyvnykh antroponimiv)*. Lviv (in Ukrainian).

Tsaralunha, I. (2007). *Ukrainski oikonimy na -any (-iany)*. Khmelnytskyi: Avist (in Ukrainian).

Cherepanova, Ye. A. (1984). *Narodnaya geograficheskaya terminologiya Chernigovsko-Sumskogo Polesya*. Sumi: Izdatelstvo Sumskogo gosudarstvennogo universiteta (in Russian).

Cherniakhivska, Ye. M. (1960). *Slovtvorcha struktura toponimichnykh nazv Lvivshchyny. Pytannia ukrainskoho movoznavstva, 4*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka, 144–149 (in Ukrainian).

Shulhach, V. P. (2001). *Oikonimiia Volyni: etymolohichni slovnyk-dovidnyk*. Kyiv: Kyi (in Ukrainian).

Yatsii, V. O. (2015). *Oikonimiia Ivano-Frankivskoi oblasti: istoriko-etymolohichni slovnyk*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Mańczak, W. (1975). *Polska fonetyka i morfologia historyczna*. Warszawa: PWN (in Polish).

Nataliia LEBEDENKO*PhD (Philology)**Associate Professor of the Department of Broadcast and Television**I. Franko National University of Lviv**ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3599-3914>**e-mail: myhajlychenko@ukr.net*

UKRAINIAN PLACENAMES WITH FORMANTS **-ЕЦЬ, -ИЦЯ** WITH HOMONYMOUS ROOTS

Archaic Ukrainian system of placenames is the source of the research of the Ukrainian lexical system, the way of thinking and perceptions of the Ukrainian people. Significant achievements in the study of the Ukrainian placenames from two viewpoints (regional and formant) have already resulted in the investigation of the psychological aspects of the Ukrainian placenames creation. However, in the Ukrainian onomastics, there are no gender studies of the placenames derivation. The topicality of the given research is determined by this fact.

The article is devoted to the analysis of Ukrainian oikonyms with the formants **-ець, -иця**, belonging to the ancient toponymy layer, from a gender perspective. The **-ець, -иця** placenames with homonymous roots and the conditionality of these proprial names formation became the object of the scientific interest. Formants **-ець** and **-иця** refer to the proto-Slavic morphemes. These units fulfilled the same functions in the proto-Slavic language and in the modern Ukrainian literary language at the both, appellative and proprial levels. In addition, formant **-иця** derivates feminine placenames from the corresponding masculine units.

In the article, oikonyms with the formants **-ець** and **-иця** are clustered in accordance with their origin: placenames derived from hydronyms, placenames derived from topographic units, placenames related to each other, and diminutive onyms.

Research on Ukrainian oikonyms with formants **-ець, -иця** showed that at the level of oikonymy, the gender conditioning of the placenames creation is almost absent. Obviously, the choice of the formant could be due to the generic name of the reservoir in which the settlement was located, the existence of an appropriate appellative with a certain formant, as well as the influence of a significant range of oikonyms with a certain formant in a particular region.

Keywords: oikonyms, formant **-ець**, formant **-иця**, gender dimension, oikonyms derived from hydronyms, oikonyms derived from topographic units.